

INTERESUL DOCTRINAR FAȚĂ DE ROLUL STATULUI ÎN GARANTAREA ȘI PROMOVAREA STATUTULUI JURIDIC AL PERSONALITĂȚII

Octavian MARIAN,
doctorand, Universitatea de Stat a Moldovei

SUMMARY

In this paper we propose a brief review of the scientific work that are studying the role of the state in ensuring the legal status of the person, to assess the degree of research and identify possible directions that must to be developed the occasion of other scientific investigations. The approach is structured according to the topics studied by researchers, such as: rule of law, the guarantees provided by the state to respect and protect human rights and freedoms, limits of the state to restrict the exercise of human rights and freedoms, state responsibility for human rights violations and right to a fair trial as a fundamental guarantee of respect the legal status of the person in the application of legal coercion.

Keywords: state, legal status of the individual, human rights and freedoms, scientific papers, research degree, research directions.

REZUMAT

În prezentul studiu ne propunem o scurtă trecere în revistă a lucrărilor științifice în care a fost abordat rolul statului în garantarea statutului juridic al persoanei, în vederea stabilirii gradului de cercetare, precum și identificării posibilelor direcții ce urmează a fi dezvoltate în urma unor noi investigații științifice. Abordarea este structurată în funcție de subiectele tratate de cercetători, precum: problematica statutului de drept, garanțiile oferite de stat în materie de respectare și protecție a drepturilor și libertăților omului, limitele în care se încadrează dreptul statului de a restrânge exercitarea drepturilor și libertăților omului, răspunderea statului pentru încălcarea drepturilor omului și dreptul la un proces echitabil ca garanție fundamentală a respectării statutului juridic al persoanei în procesul de aplicare a constrângerii juridice.

Cuvinte-cheie: stat, statut juridic al persoanei, drepturi și libertăți ale omului, lucrări științifice, grad de cercetare, direcții de cercetare.

Introducere. În esența sa, statutul juridic al persoanei este o reflectare a reciprocității raporturilor dintre putere și individ, dintre stat și persoană. Este evident că statului îi revine un rol important în determinarea statutului juridic al persoanei. Mai mult, statului contemporan i-a revenit sarcina conturării unui nou statut juridic al persoanei, corespunzător noilor condiții ale perioadei actuale.

Actualitatea acestei misiuni este una deosebită, întrucât de aici pornește în cea mai mare parte caracterul și natura democratică a organizării statale a societăților contemporane. Prin urmare, un interes științific deosebit prezintă problema rolului statului în garantarea și promovarea statutului juridic al personalității. În viziunea noastră, o abordare amplă a acestui subiect practic este de neconceput în lipsa evaluării gradului de cercetare științifică a acestuia

în literatura de specialitate autohtonă și străină, care de altfel este un punct de pornire pentru orice investigație științifică.

Tinând cont de cele expuse, în prezentul studiu ne propunem o scurtă trecere în revistă a lucrărilor științifice în care a fost abordată problema, în vederea stabilirii gradului de cercetare, precum și a posibilelor direcții ce urmează a fi dezvoltate în urma unor noi investigații științifice. Pentru aceasta, vom realiza o abordare structurată în funcție de subiectele tratate de cercetători, în special axându-ne pe: problematica statutului de drept, garanțiile oferite de stat în materie de respectare și protecție a drepturilor și libertăților omului, limitele în care se încadrează dreptul statului de a restrânge exercitarea drepturilor și libertăților omului, răspunderea statului pentru încălcarea drepturilor omului și dreptul la un proces echitabil ca garanție fun-

damentală a respectării statutului juridic al persoanei în procesul de aplicare a constrângerii juridice.

Discuții și rezultate obținute.

Filosofia și doctrina politico-juridică au contribuit la elaborarea unei teorii generale a statului, dezvoltând și conceptul statului de drept. Pentru mediul românesc, preocuparea în acest domeniu este pe agenda zilei. Spre exemplu, Tudor Drăganu [15, p. 9-10] analizează organizarea statului în baza principiului separației puterilor statului, în aplicarea căruia justiția dobândește o reală independență. Revenind asupra conceptului statului de drept, autorul menționează că, urmărind prin legislația sa promovarea drepturilor și libertăților inerente naturii umane, statul de drept asigură respectarea strictă a reglementărilor sale de către ansamblul organelor de stat în întreaga lor activitate.

În opinia lui Teofil Pop [26, p.

27], conceptul *stat de drept* avea să exprime, „în primul rând, ideea că orice măsură, acțiune sau dispoziție a puterilor în stat, de la președinție și parlament, guvern, organele judecătorești și pînă la instituțiile locale, trebuie să se bazeze pe lege. Căci orice măsură luată în afara acestui cadru legislativ, bazat pe constituția țării, constituie o negare a statului de drept și trebuie combătută, sancționată fără ezitare, deoarece asemenea practici duc, în mod direct, la instaurarea abuzului și arbitrarului”.

Analize pertinente ale conceptelor de *stat* și *stat de drept* găsim în monografia autoarei Sofia Popescu „Statul de drept în dezbaterile contemporane” [27] și în lucrarea semnată de Steluța Ionescu „Justiția și marile doctrine privind statul de drept” [17], în care se formulează concluzia că conceptul statului de drept s-a dezvoltat în cadrul preocupărilor de determinare a unei relații între stat și drept de natură să garanteze exercitarea drepturilor indivizilor la adăpost de abuzurile guvernanților. Căutînd permanent o cale de a restrînge puterea și sfera de acțiune a statului în favoarea libertății individului și, implicit, de realizare a dreptului, în sens material, statul de drept se vrea și trebuie privit dincolo de planul pur teoretic. El este mecanismul prin care se poate asigura primatul dreptului în raport cu politicul.

O contribuție deosebită la dezvoltarea subiectului nominalizat au adus-o reprezentanții științei autohtone: Gh. Costachi, Ch. Avornic, I. Guceac, B. Negru, E. Aramă, A. Smochină, A. Arseni, V. Pușcaș etc.

Profesorul Gh. Costachi, în lucrarea „Direcții prioritare ale edificării statului de drept din Republica Moldova”, tratează problemele ce țin de organizarea, funcționa-

rea, răspunderea și responsabilitatea organelor administrației publice din statul de drept. Domnia sa pune accentul pe recunoașterea și respectarea drepturilor inalienabile ale omului. Cercetătorul acordă o atenție deosebită problemelor legate de răspunderea și responsabilitatea puterii publice ca dimensiune a statului de drept. Autorul susține că răspunderea și responsabilitatea puterii publice constituie un principiu esențial al statului de drept. Mai mult decît atît, recunoaște o valoare deosebită principiului răspunderii reciproce a cetățeanului și a statului în cadrul unui stat de drept și democratic. Autorul susține că responsabilitatea statului față de cetățean, fiind recunoscută și garantată la nivel constituțional (art. 134, alin (3) din Constituția Republicii Moldova), constituie o legătură necesară între acesta și societate, menită să le aproprie pînă la contopire într-un sistem sociostatal integral și armonios [11].

Ideea în cauză este dezvoltată și de către Gheorghe Avornic, în lucrarea sa „Edificarea statului de drept”, în care efectuează o analiză pertinentă a conceptului, enunțînd teza potrivit căreia pentru un stat de drept este caracteristică responsabilitatea statului față de cetățean și viceversa [5, p. 14-25].

O analiză amplă a tematicii statului de drept o regăsim și în teza de doctor în drept a lui Mircea Tutunaru „Probleme teoretice și practice în edificarea statului de drept” [31]. În sinteza rezultatelor investigației, autorul conchide că statul de drept este un concept politico-juridic ce definește o formă a regimului democratic de guvernămînt din perspectiva raporturilor dintre stat și drept, dintre putere și lege, prin asigurarea domniei legii și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În viziunea sa, corolarul statului de drept

trebuie să îl constituie consacrarea, garantarea și promovarea drepturilor omului la nivelul standardelor internaționale, realizarea climatului favorabil manifestării și valorificării persoanei umane. Altfel spus, statul și dreptul trebuie să lucreze în mod efectiv pentru om. În același timp, statul de drept trebuie să acționeze pe baza dreptului și să respecte forma acestuia ca expresie a voinței generale.

Strîns legat de problematica statului de drept este aspectul garanțiilor oferite de către acestea în materie de respectare a statutului juridic al persoanei, subiect, de asemenea, reflectat pe larg în studiile de specialitate. În acest sens, vom remarca lucrarea autorilor I. Creangă și C. Gurin „Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții” [14], în care, de rînd cu elucidarea esenței și particularităților drepturilor și libertăților fundamentale de care dispune omul în perioada contemporană, sînt expuse și principalele garanții și mecanisme ce au menirea de a asigura respectarea și apărarea acestora, evaluîndu-se totodată eficiența lor.

Prezintă interes lucrarea autorului I. Moroșan „Garanții juridice privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului în Republica Moldova” [22], care cuprinde un studiu detaliat al garanțiilor interne și externe privind exercitarea liberă a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În contextul garanțiilor interne, autorul evidențiază rolul deosebit al Curții Constituționale, al avocatului parlamentar, al autorității judecătorești și al contenciosului administrativ. La categoria garanțiilor externe, cercetătorul studiază rolul Consiliului Europei, al OSCE și al organismelor internaționale jurisdicționale în protecția drepturilor omului.

O contribuție deosebită a înre-

gistrat în aceste sens și V. Zaharia, prin monografia "Accesul la justiție: concept, exigențe, realizări și perspective" [34]. În cuprinsul acestei lucrări, problema accesului la justiție este abordată nu atât din punctul de vedere al funcționalității mecanismului de înfăptuire a justiției, cât din perspectiva justițiabilului, adică care sînt necesitățile de justiție și care este răspunsul mecanismului de înfăptuire a justiției la aceste necesități. Investigarea subiectului accesului la justiție este realizată nu numai prin cercetarea implicațiilor procesuale, dar și a celor funcționale, organizatorice, economice, pentru a determina criteriile de acces al persoanelor la justiție.

În același context, în literatura de specialitate s-a acordat atenție și limitelor în cadrul cărora statul este în drept să intervină în sfera privată a persoanei, pentru a-i restrînge drepturile și libertățile garantate de lege. Studii importante în acest sens au realizat: Gh. Costachi și I. Moroșanu ("Prevederi constituționale privind restrîngerea exercițiului unor drepturi și libertăți ale omului" [12]), E. Aramă ("Repere metodologice pentru studierea și aplicarea dreptului" [2]), N. Vlădoiu ("Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și psihice: studiu de doctrină și jurisprudență" [33]), T. Cârnaț ("Protecția juridică a drepturilor omului" [7]); "Drept constituțional" [6]), I. Creangă și C. Gurin ("Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții [13]).

În special, este de remarcant lucrarea dnei R. Grecu "Stere în lupta pentru drepturile omului. Concepția drepturilor și libertăților omului în opera juridică a lui Constantin Stere" [16], care cuprinde un amplu studiu asupra importanței și valorii deosebite a garanțiilor constituționale în materia dată, fiind accentuată necesitatea

consolidării acestora și dezvoltării corespunzătoare în legislația ramurală.

O încercare de a trata problemele garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului de către organele de urmărire penală, organele procuraturii și instanțele judecătorești la aplicarea măsurilor de constrîngere este întreprinsă în publicația "Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere juridică" [28]. Lucrarea este centrată pe abordarea comparativă a problemei, fiind trasată o paralelă între dispozițiile legislației procesual-penale naționale și prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului și a jurisprudenței CtEDO în materia dată.

Dintre autorii români care și-au adus aportul la dezvoltarea acestui subiect pot fi menționați G.N. Coca ("Interesul general și drepturile fundamentale ale omului" [10]), D. Micu ("Garantarea drepturilor omului în practica Curții Europene a Drepturilor Omului și în Constituția României" [20]). Din cuprinsul acestor studii desprindem ideea generală potrivit căreia restrîngerea legală a drepturilor și libertăților omului adesea are loc în scopul apărării intereselor generale ale societății, a demnității, drepturilor și libertăților altor persoane.

Problema garantării drepturilor omului în procesul aplicării măsurilor de constrîngere juridică a fost studiată și în cuprinsul a numeroase articole științifice publicate în diferite ediții periodice, precum și în culegeri de materiale ale conferințelor științifice organizate la nivel național și internațional, în special fiind vorba despre: A. Armeanic ("Jurisdicția constituțională – remediu național al respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului" [3]); I. Sedlețchi ("Mecanismul de

garantare juridică a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului" [29]); A. Arseni, C. Olteanu ("Dreptul la libertatea individuală și siguranța persoanei. Reglementare juridică, teorie și asigurare" [4]); B. Negru, G. Gruia ("Constituția Republicii Moldova și relația dintre reglementările internaționale și cele interne în domeniul drepturilor omului" [23]); N. Osmochescu ("Drepturile omului în Republica Moldova: mecanisme naționale de protecție" [25]); T. Triboi ("Prevenirea torturii, tratamentului inuman și degradant în activitatea poliției" [30]).

V. Zaporojan, în lucrarea "Protecția drepturilor fundamentale în justiția constituțională a Republicii Moldova" [35], face o abordare interesantă a conceptului și instituției juridice a drepturilor fundamentale ale omului, în care autorul vine cu importante clarificări conceptuale în materie. În lucrare sînt analizate diferite aspecte ale activității Curții Constituționale a Republicii Moldova prin prisma respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, cea mai proeminentă idee promovată ținînd de necesitatea instituirii instituției plîngerii constituționale în sistemul nostru de drept.

Funcția statului de garant al respectării și promovării statutului juridic al persoanei se manifestă prin obligația de a respecta și a proteja drepturile persoanelor și se materializează în forma respectării normelor juridice în activitatea conformă dreptului a organelor statului și a funcționarilor publici. Astfel, acțiunile ilicite ale organelor de stat prin care sînt atinse drepturile indivizilor constituie temei legal al răspunderii juridice a statului. Noțiunea de *răspundere juridică a statului* a fost enunțată încă din Antichitate cu înțelesul de fundament în apărarea drepturilor omului în cazul încălcării lor

de către stat, de organele de stat și funcționarii publici. Actualmente, unele probleme ce vizează diverse aspecte ale răspunderii juridice a statului sînt atestate în diverse lucrări de specialitate.

Autorul O. Chicu, în teza sa de doctorat, analizează răspunderea juridică a statului, menționînd nu doar conceptul de răspundere, ci și de responsabilitate juridică a statului. Responsabilitatea juridică a statului este, conform autorului, obligația acestuia de a respecta și a proteja drepturile persoanelor fizice și juridice și se manifestă în forma respectării normelor juridice ce-și găsește expresie în activitatea conformă dreptului a organelor statului și a funcționarilor publici. Aceasta pentru că statul este întruchipat de organele sale și de funcționari. Atunci cînd aceste organe sau acești funcționari nu activează conform dreptului, ci dimpotrivă – îl încalcă, cauzează prejudicii, lezează drepturile persoanelor, statul are obligația de a suporta direct sau indirect consecințele nefavorabile prevăzute de lege pentru încălcările survenite. Statul este garantul respectării drepturilor persoanelor și de aceea este obligat să asigure activitatea eficientă și legală a tuturor organelor de stat și a funcționarilor publici. În cazul dăunării persoanelor prin acțiunile sau inacțiunile organelor de stat, acele acțiuni vor constitui temeiul legal al răspunderii juridice a statului. Printre formele răspunderii juridice a statului autorul numește răspunderea juridică constituțională și răspunderea civilă [8].

Importante idei ce vizează răspunderea statului, inclusiv răspunderea administrativ-patrimonială, se regăsesc și în alte lucrări în domeniu. Spre exemplu, cercetările efectuate de V. Cobîșneanu au inițiat studiul în domeniu în știința autohtonă, fundamentînd institu-

irea unei noi instituții a dreptului administrativ – instituția răspunderii administrativ-patrimoniale [9].

Unele aspecte ale problemei vizate au fost abordate și de autoarea M. Orlov, care susține că răspunderea administrativ-patrimonială, pe lângă faptul că este o nouă formă de răspundere în legislația țării noastre, poartă un caracter complex și urmează a fi abordată de știința dreptului administrativ într-o manieră multidirecțională și interdisciplinară. Aceasta ar ușura aplicarea corectă a răspunderii respective de către instanțele de contencios administrativ [24].

O altă idee în acest sens este expusă de L. Lavric, care consideră că „raporturile de reparare a prejudiciului cauzat persoanei printr-un act administrativ ilicit de către persoana cu funcție de răspundere, din cadrul organului autorităților administrației publice, au o natură juridică civilă” [18].

Un interes deosebit suscită și lucrarea „Promovarea și protejarea drepturilor omului prin mijloace contencioase”, semnată de Elena Claudia Marinică [19]. Autoarea prezintă relația dintre cetățean și administrația publică, mijloacele de protecție a drepturilor omului în cazul încălcării acestora de către administrație, analizînd conceptul de bună administrare – drept al omului prevăzut în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. O atenție deosebită se acordă analizei mijloacelor de promovare și protejare a drepturilor omului, unul dintre care este instituția contenciosului administrativ. Este o instituție ce se situează în categoria mijloacelor contencioase de protejare a drepturilor omului, reglementarea acesteia fiind în conformitate cu natura fundamentală a dreptului de acces la un control independent al legalității actelor administrative, drept recunoscut fiecărui individ.

În opinia autoarei, de multe ori garantarea de către stat a protecției și promovării drepturilor și libertăților omului este inefficientă, motiv pentru care este necesară constituirea unor mecanisme și garanții de protecție a drepturilor și libertăților omului nonstatale, suprastatale și infrastatale.

O altă lucrare dedicată unui mecanism de mare importanță în garantarea statutului juridic al persoanei – dreptul la un proces echitabil – este „Garanții procedurale – egalitatea de arme și principiul contradictorialității”, semnată de Olga Andreea Urda [32]. Autoarea enunță că, printr-o jurisprudență constantă, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a elaborat un principiu cu caracter general, devenit aproape o clauză de stil în domeniu, în conformitate cu care prin intermediul Convenției sînt apărute drepturi ale omului concrete și efective, nu teoretice și iluzorii. Unul dintre aceste drepturi îl constituie dreptul la un proces echitabil, avînd în vedere tocmai locul pe care acest drept îl ocupă într-o societate democratică. În opinia autoarei, cea mai importantă garanție procedurală existentă într-un stat de drept este cea a procesului echitabil. Avînd în vedere mecanismul de funcționare a statului de drept conform căruia trebuie asigurat liberul acces la justiție pentru remedierea oricărei încălcări a unui drept sau libertăți fundamentale ori interes legitim, această garanție este considerată esențială însuși spiritului Convenției Europene a Drepturilor Omului. Dreptul la un proces echitabil este dreptul care, prin afirmarea sa, asigură legătura dintre drepturile omului și statul de drept, caracterizat prin eliminarea arbitrarului și domnia legii, puțînd fi definit ca ansamblul garanțiilor procedurale care permit punerea în valoare a majorității drepturilor protejate

prin instrumente internaționale.

În viziunea autoarei, din punct de vedere temporal, dreptul la un proces echitabil acoperă nu numai perioada de desfășurarea a unui proces, ci și perioada anterioară – recunoașterea dreptului de acces la un tribunal, și ulterioară – dreptul de a obține o hotărâre judecătorească cu caracter obligatoriu și care se va bucura de autoritatea lucrului judecat și dreptul de a obține executarea hotărârii. Respectarea dreptului la un proces echitabil nu este, în sine, suficientă pentru a asigura o protecție totală împotriva posibilelor violări, abuzuri sau restrîngerii nejustificate, exercitate de către stat asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale individului, însă reprezintă piatra de temelie a unei protecții reale și eficiente împotriva puterii statale. Astfel, procesul penal echitabil nu poate fi realizat decât în condițiile în care acesta este așezat pe principii fundamentale unanim admise, care asigură echilibrul ce trebuie să existe între interesul general al societății și interesele legitime ale fiecărei persoane.

În albia dreptului la un proces echitabil, autoarea analizează cu lux de amănunte principiul *egalității armelor*, care este o inovație a jurisprudenței Curții Europene. De foarte multă vreme, Comisia a precizat semnificația principiului egalității armelor astfel: orice parte trebuie să aibă posibilitatea de a-și expune cauza tribunalului în condiții care nu o dezavantajează într-o manieră apreciabilă în raport cu partea adversă. Importanța egalității armelor rezidă în faptul că aceasta creează un echilibru între principiul preeminenței drepturilor și interesul public într-un stat democratic, care trebuie să asigure pe teritoriul său un control eficient al criminalității și, în același timp, să garanteze standarde cât mai ridicate în ce privește drepturile in-

culpaților la o judecată echitabilă. Această abordare a fost confirmată de către Curte, principiul egalității armelor presupunând obligația de a oferi fiecărei părți o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza, inclusiv probele de care dispune, în condiții care nu o plasează într-o situație de dezavantaj față de adversarul său. Această egalitate nu este altceva decât un just echilibru între părți.

O altă lucrare ce dezvoltă dreptul la un proces echitabil este semnată de Carmen Moldovan – ”Considerații privind garanțiile generale ale dreptului la un proces echitabil în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului” [21]. Autorul subliniază că dreptul european al drepturilor omului tinde spre realizarea celei mai eficiente modalități de protecție a drepturilor omului; acesta este motivul pentru care se impun a fi respectate o serie de garanții generale și speciale, care sînt expres prevăzute în cuprinsul Convenției sau al protocoalelor adiționale, la care se adaugă garanțiile implicite, care se impun progresiv. Garanțiile generale ale dreptului la un proces echitabil, prevăzute de textul Convenției, sînt următoarele: dreptul de a se adresa unui tribunal independent stabilit prin lege, dreptul de a se adresa unui tribunal imparțial, dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil, efectuarea unei judecăți publice și echitabile. Protocolul adițional nr. 45 consacră o altă garanție generală, și anume limitarea constrîngerii corporale.

Concluzii. Problema drepturilor și libertăților persoanei, ca elemente structurale ale statutului juridic al persoanei, a devenit una constantă în doctrina juridică contemporană, cercetătorii lansîndu-se în ample dezbateri științifice în vederea conturării semnificației acestora într-un stat de drept, pre-

cum și identificării principalelor mijloace de asigurare și protecție a acestor valori. Respectiv, au fost supuse studiului diferite mecanisme, instrumente și mijloace cu ajutorul cărora este asigurată respectarea, protecția și apărarea drepturilor omului. Privite în ansamblu, lucrările expuse dezvoltă importante aspecte ale problematicii, servind ca valoroase surse doctrinare. Practic, fiecare dintre ele are meritul de a sugera anumite direcții importante de cercetare științifică.

Respectiv, conchidem că problematica în cauză este una destul de complexă, care necesită un studiu interdisciplinar, întrucît se regăsește reglementată în diferite ramuri ale dreptului, fiind vorba atît de drepturile, libertățile și îndatoririle persoanei, ca elemente constitutive ale statutului juridic al acesteia, cît și de mecanismele statale de garantare și promovare a acestor drepturi. Dezvoltarea complexă a ultimului aspect implică necesitatea abordării unor asemenea elemente precum:

- particularitățile activității de promovare și garantare a statutului juridic al persoanei de către organele de ocrotire a normelor de drept;
- limitele restrîngerii drepturilor și libertăților fundamentale din perspectiva garantării statutului juridic al persoanei;
- răspunderea juridică a statului pentru atingerile aduse statutului juridic al persoanei de către organele de stat și funcționarii publici.

Referințe bibliografice

1. Alexe C., Boar A. Judecătorul – putere și răspundere. În: *Dreptul*, nr. 1, p. 25-29, București, 1998.
2. Aramă E. *Repere metodologice pentru studierea și aplicarea dreptului*. Chișinău, 2009, 210 p.

3. Armeanic A. Jurisdicția constituțională – remediul național al respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În: Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru drepturile omului în jurisprudența și legislația națională. Materialele conferinței din 13-14 decembrie 2007. Chișinău, 2007, p. 41-47.
4. Arseni A., Olteanu C. Dreptul la libertatea individuală și siguranța persoanei. Reglementare juridică, teorie și asigurare. În: Revista Națională de Drept, 2005, nr. 3, p. 60-67.
5. Avornic Gh. Edificarea statului de drept. În: Edificarea statului de drept. Materialele conferinței științifico-practice. Chișinău, 2003, p. 14-25.
6. Cârnaț T. Drept constituțional. Chișinău: Print-Caro, 2010, 513 p.
7. Cârnaț T. Protecția juridică a drepturilor omului. Chișinău, 2006, 382 p.
8. Chicu O. Legitățile evoluției instituției răspunderii juridice (aspecte istorice, teoretice, practice). Teza de doctor în drept. 12.00.2001, Chișinău, 2009, 152 p.
9. Cobîșneanu V. Răspunderea patrimonială a autorităților publice în R. Moldova. Autoreferat al tezei de doctor în drept. Chișinău, 2004, 32 p.
10. Coca G. N. Interesul general și drepturile fundamentale ale omului. București, 2009.
11. Costachi Gh. Direcții prioritare ale edificării statului de drept în Republica Moldova. Inst. de Istorie, Stat și Drept. Chisinau: Tipografia Centrală, 2009, 326 p.
12. Costachi Gh., Moroșanu I. Prevederi constituționale privind restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți ale omului. În: Legea și Viața, 1999.
13. Creangă I., Gurin C. Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții. Chișinău, 2005, 400 p.
14. Creangă I., Gurin C. Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții. Chișinău, 2005, 400 p.
15. Drăganu T. Introducere în teoria și practica statului de drept. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1992, 223 p.
16. Grecu R. Stere în lupta pentru drepturile omului. Concepția drepturilor și libertăților omului în opera juridică a lui Constantin Stere. Chișinău: Universul, 2009, 252 p.
17. Ionescu S. Justiția și marile doctrine privind statul de drept. În: Studii de drept românesc, an 20 (53), nr. 1-2, ianuarie 2008, p. 107-108.
18. Lavric L. Natura juridică a raportului ce apare în cadrul reparării prejudiciului patrimonial generat printr-un act administrativ individual. În: Materialele conferinței științifico-practice, Chișinău: CEP USM, 2004.
19. Marinică E. C. Promovarea și protejarea drepturilor omului prin mijloace contencioase. București: I.R.D.O., 2011, 183 p.
20. Micu D. Garantarea drepturilor omului în practica Curții Europene a Drepturilor Omului și în Constituția României. București, 1998.
21. Moldovan C. Considerații privind garanțiile generale ale dreptului la un proces echitabil în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului. În: Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași. Tomul LI. Științe Juridice. 2005, p. 173-183.
22. Moroșan I. Garanțiile juridice privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului în Republica Moldova. Teză de doctor în drept, 2001, 141 p.
23. Negru B., Gruia G. Constituția Republicii Moldova și relația dintre reglementările internaționale și cele interne în domeniul drepturilor omului. În: Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru drepturile omului în jurisprudența și legislația națională. Materialele conferinței din 13-14 decembrie 2007. Chișinău, 2007, p. 58-61.
24. Orlov M. Răspunderea administrativ-patrimonială – o nouă formă a răspunderii în dreptul administrativ. În: Materialele conferinței științifico-practice, Chișinău: CEP USM. 2004, p. 152-154.
25. Osmochescu N. Drepturile omului în Republica Moldova: mecanisme naționale de protecție. În: Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru drepturile omului în jurisprudența și legislația națională. Materialele conferinței din 13-14 decembrie 2007. Chișinău, 2007, p. 208-220.
26. Pop T. Rolul practicii judiciare a Curții Supreme de Justiție în consolidarea statului de drept. În: Studii de drept românesc, 1992, nr. 1, p. 24-33.
27. Popescu S. Statul de drept în debaterile contemporane. București: Ed. Academiei Române, 1998, 268 p.
28. Protecția drepturilor omului la aplicarea măsurilor procesuale de constrângere juridică. Coordonator V. Zubco. Chișinău: Arc, 2006, 376 p.
29. Sedlețchi I. Mecanismul de garantare juridică a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În Rolul Curții Constituționale în sistemul protecției drepturilor omului și respectarea CEDO și jurisprudenței Curții Europene pentru drepturile omului în jurisprudența și legislația națională, Materialele conferinței din 13-14 decembrie 2007. Chișinău, 2007, p. 221-235.
30. Triboi T. Prevenirea torturii, tratamentului inuman și degradant în activitatea poliției. În: Analele Științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM. Științe socioumane. Ediția a XI-a, nr. 1. Chișinău, 2011, p. 177-181.
31. Tutunaru M. Probleme teoretice și practice în edificarea statului de drept. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2005, 144 p.
32. Urda O.A. Garanții procedurale – egalitatea de arme și principiul contradictorialității. Considerații generale. În: Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași, tomul LVII. Științe Juridice, 2011, nr. II, p. 69-82.
33. Vlădoiu N. Protecția constituțională a vieții, integrității fizice și psihice: studiu de doctrină și jurisprudență. București, 2006.
34. Zaharia V. Accesul la justiție: concept, exigențe, realizări și perspective. Chișinău: Cartier, 2008, 188 p.
35. Zaporojan V. Protecția drepturilor fundamentale în justiția constituțională a Republicii Moldova. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2007, 181 p.